

GELENEKSEL KILİM DOKUMA SANATI: GAZİANTEP ÖRNEĞİ¹

TRADITIONAL RUG WEAVING ART: THE EXAMPLE OF GAZİANTEP

Dr. Öğr. Üyesi. Nadire KARADEMİR

Kahramanmaraş Sütçü İmam üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü,
n.karademir45@gmail.com
Kahramanmaraş / Türkiye
ORCID: 0000-0002-5850-0580

Yüksek Lisans Öğrencisi. Feray TOPCU

Kahramanmaraş Sütçü İmam üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Ana Bilim
Dalı, frytpc@gmail.com
Kahramanmaraş / Türkiye
ORCID: 0000-0001-9974-8104

ÖZET

Kültürel miras, bir toplumun ortak paydasını oluşturan maddi ve manevi unsurlardan meydana gelen değerler bütünü ve bir ulusun kültürel, tarihi ve coğrafi kimliğinin değerli bir taşıyıcısıdır. Bu kapsamda somut olmayan kültürel miras varlıkları arasında önemli bir yere sahip olan el sanatları geleneği günümüz kentlerinde yaşatılmaya çalışılan geleneksel halk kültürünün son halkası niteliğindedir. Geleneksel el sanatlarının başta turizm sektörü olmak üzere birçok alanda kullanılması, bir kültürün varlığını sürdürebilmesi ve karakteristik yapısını gelecek nesillere aktarabilmesi noktasında önemli bir etken ve yöntemdir. Özellikle son yüzyılda ileri boyutlara ulaşan tek düze üretim ve tüketim çılgınlığı bu değerlerin yok olma tehlikesi ile baş başa kalmasına neden olmuştur. Bu noktada kentlerde varlığını koruyabilmiş geleneksel el sanatlarının hassasiyetle korunması, potansiyelinin ön plana çıkarılması önemli ve üzerinde durulması gereken bir konu haline gelmiştir.

Çalışma Gaziantep'te somut olmayan kültürel miras varlıklarından biri olarak kabul edilen geleneksel el sanatlarının coğrafi ve kültürel anlamda önemli birer yansıtıcı ve aktarıcı olduğunu ifade edebilmek, özde kilim dokumacılığının kültürel miras turizmi açısından varlığını ve potansiyelini ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Dolayısıyla geleneksel kilim dokumacılığı konusunda farkındalık yaratılmak istenmiştir. Bu sanatın korunması, gelecek nesillere aktarılması ve kültür turizmi açısından potansiyelinin vurgulanması için kentte bu sanatı devam ettiren 7 kilim dokuma ustasıyla Mart-Haziran 2021 tarihleri arasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile mülakatlar yapılmış, katılımcıların ifadeleri tablolar haline getirilmiştir.

¹ Bu araştırma, SSD Journal 2. Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresinde Sunulmuş Olan“ Gaziantep'te Kültürel Miras Turizmi Açısından Geleneksel Kilim Dokuma Sanatı ” adlı bildiri verileri genişletilerek hazırlanmıştır.

Oluşturulan tablolar neden-sonuç ilişkisi dâhilinde ele alınarak içerikleri değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular neticesinde Gaziantep'te kilim dokuma sanatının kültürel miras varlıkları arasında Antep kültürünü yansıtan önemli bir değer olduğu, son yıllarda artan seri üretim nedeniyle unutulma tehlikesi ile karşı karşıya kaldığı, fakat yine de kültür turizmi için yüksek bir potansiyele sahip olduğu ve kente gelen turistlerin dikkatini çektiği tespit edilmiştir. Ayrıca bu sanatın devamlığının sağlanması konusunda yerel yönetimlerin ve halk eğitim merkezlerinin önemli bir rol oynadığı belirlenerek önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Kilim Dokuma Sanatı, Kültürel Miras, Kültür Turizmi

ABSTRACT

Cultural heritage is a set of values consisting of material and spiritual elements that form the common denominator of a society and is a valuable carrier of a nation's cultural, historical and geographical identity. In this context, the tradition of handicrafts, which has an important place among the intangible cultural heritage assets, is the last link of the traditional folk culture that is tried to be kept alive in today's cities. The use of traditional handicrafts in many fields, especially in the tourism sector, is an important factor and method in terms of maintaining the existence of a culture and transferring its characteristic structure to future generations. Especially in the last century, the monotonous production and consumption frenzy that has reached advanced dimensions has caused these values to be in danger of extinction. At this point, the sensitive preservation of traditional handicrafts that have survived in cities and bringing their potential to the fore have become an important issue that needs to be emphasized.

The study was carried out in order to express that traditional handicrafts, which are accepted as one of the intangible cultural heritage assets in Gaziantep, are an important reflector and transmitter in the geographical and cultural sense, and to reveal the existence and potential of rug weaving in terms of cultural heritage tourism in particular. Therefore, it was aimed to raise awareness about traditional rug weaving. In order to preserve this art, to transfer it to future generations and to emphasize its potential in terms of cultural tourism, interviews were conducted with 7 rug weaving masters who continue this art in the city between March-June 2021, using semi-structured interview technique, and the expressions of the participants were turned into tables. The tables created were handled within the cause-effect relationship and their contents were evaluated. As a result of the findings, it is seen that the art of rug weaving is an important value reflecting the Antep culture among the cultural heritage assets in Gaziantep, it faces the danger of being forgotten due to the increasing mass production in recent years, but it still has a high potential for cultural tourism and the tourists coming to the city found to be attracting attention. In addition, it has been determined that local governments and public education centers play an important role in ensuring the continuity of this art and suggestions have been made.

Keywords: Traditional Rug Weaving Art, Cultural Heritage, Cultural Tourism

1.GİRİŞ

Mekân kavramının özünü oluşturan coğrafi ve kültürel farklılıklar her zaman insan gruplarının dikkatini çekmiş ve turizm faaliyetleri için mekânda çekicilik oluşturan unsurlar arasına girmiştir. Kentlerde bu unsurların ele alınması ve değerlendirilmesi başta turizm faaliyetleri olmak üzere birçok sektöre farklı boyutlar ve yeni bakış açıları kazandırmıştır.

Coğrafya temeli itibariyle insan ve mekân etkileşimini esas alan bir bilim dalıdır (Thrift, 2009). Bu bakış açısıyla doğal çevrenin ve beşerî aktivitelerin oluşumdaki farklılıkların ortaya koyduğu öğeleri ele alır. Bu nedenle mekânda farklı kültürel olguların ortaya çıkması ve bu olguların turizmde çekicilik oluşturan unsurların başında yer alması coğrafya, kültür ve turizmi birleştiren önemli bir noktadır (Emekli, 2006).

Kültürel, doğal ve beşerî çevrenin ortaya koyduğu karakteristik öğeler turizm faaliyetlerini coğrafi bir temele dayandırır ve bu bakış açısıyla turizm hareketini coğrafyaya bağlı kılar (Gunn, 1993). Özellikle son yüzyılda kültürel coğrafyanın ortaya koyduğu farklılıklar ve karakteristik olgular turizm sektörüne yeni bir yön kazandırarak kültür turizmi kavramını ortaya çıkarmıştır (Emekli, 2006).

Anadolu geçmişten günümüze birçok farklı medeniyete ev sahipliği yapmış önemli bir coğrafyadır. Bu nedenle bünyesinde birçok kültürel yapıyı yoğun bir şekilde barındırmış ve bu anlamda birikime sahip olmayı başarmıştır. Maddi ve manevi kültürel öğelerden oluşan giyim-kuşam, mimari yapı ve dokular, geleneksel el sanatları, örf ve adetler, dil, din ve halk oyunları gibi unsurlar grupların buldukları yörelerde kültürel yapılarını yansıtan önemli bileşenlerdir (Tümertekin & Özgüç, 2012). Kuşkusuz bu unsurların başında kentlerde özgün bir yer tutmuş geleneksel el sanatları yer almaktadır. Geleneksel el sanatları kültürel miras varlıkları olarak ele alınmakta ve kentlerde kültürel varlığın temelini oluşturan geleneksel halk kültürünün önemli bir yansıtıcısı olarak kabul edilmektedir (Hünerel & Er, 2012). Dolayısıyla maddi kültür varlıkları olarak ele alınan geleneksel el sanatları kültürel miras turizmi açısından önemli bir yere sahiptir. Ayrıca kültürel, ekonomik ve turizm anlamında ait oldukları kentlere karakteristik bir yapı kazandırmaktadır (Bayazit; Ceylan & Saylan, 2012).

İnsanoğlu neolitikten bu yana yerleşik hayata geçmiş ve yaşamsal faaliyetlerini sürdürmek amacıyla çeşitli fonksiyonel özelliklere sahip meskenleri ve idari yerleşim birimlerini ortaya koymuştur. Kurdukları yaşamsal düzenin ekonomik anlamda devamlılığını sağlamak amacıyla temel ekonomik faaliyetler olan tarım, hayvancılık, madencilik ve ormancılığın yanı sıra yeni ve gelişmiş ekonomik gelir kolları aramaya başlamıştır. Bu açıdan sahip oldukları ve elde ettikleri temel hammaddeleri yeni teknikler ile işleyerek el sanatlarını ortaya koymuşlardır (Kafesoğlu, 1998). Bu geleneksel faaliyetler ticareti geliştirmiş, yerleşme alanlarında ticaret geliştikçe köyler, kentler, devletler büyümüş ve daha sistematik yaşam alanları ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu sayede günümüze kadar varlığını koruyabilmiş ve uzun zamandır yürütülen geleneksel el sanatları önemli ticaret ve kültür unsurları olarak kabul edilmiştir. Medeniyetlerin çeşitli yöntemler ve teknikler ile ortaya koyduğu bu faaliyetler kültür gruplarının coğrafi ve kültürel anlamda hayat tarzını, anlayışını yansıtan önemli maddi kültür varlıkları olarak ele alınmıştır.

Son yüzyıla gelindiğinde ise sanayileşme devrinden bu yana geçen sürede kültürel ve estetik değer taşımayan fabrikasyon ürünlerin varlığının artması nedeniyle, her geçen gün sayısı ve niteliği azalan geleneksel el sanatları ve ortaya konulan ender ürünler daha da kıymetli hale gelmiştir (Birinci & Camcı, 2016). Bu açıdan geçmişten günümüze varlığını hassasiyetle korumuş bu kültür varlıkları Anadolu'nun, Türk kültür ve anlayışının geçirdiği evrimin değerli yansıtıcıları olarak kabul edilmiştir. Bu öğeler tarihsel süreç içerisinde bulunduğu mekânın coğrafi, kültürel, ekonomik ve sosyal anlayışının günümüze kadar ulaşmış en değerli tanığı olarak da ifade edilmektedir (Dilmaç, 2013). Bu nedenle geleneksel el sanatları son yüzyılda revaçta olan kültür turizmi için taşıdıkları kültürel kimlikleri sayesinde kentlere marka değeri kazandıran kültürel öğeler arasına girmiştir.

Çalışma konusunun içeriğinin ve amacının daha kapsamlı bir şekilde anlaşılması ve özümsemesi noktasında çalışmanın temelini oluşturan kültür, kültürel miras, somut olmayan kültürel miras, kültürel miras turizmi, geleneksel el sanatları, geleneksel kilim dokumacılığı gibi kavramları irdelemek ve açıklamak faydalı olacaktır. Coğrafi açıdan bu kavramların ayrı bir kapsamda ele alınması kültürel mirasın korunması ve turizm faaliyetleri için geleneksel el sanatlarının yerinin ve değerinin net bir şekilde anlaşılması konusunda önemlidir. Öncelikle kültür faktörü, turizm türleri içerisinde coğrafi ve kültürel şartlar çerçevesinde gelişme gösteren kültürel miras turizminin temelini oluşturmaktadır (Alagöz; Çalık & Güneş, 2018). Kültür (Culture); bir ulusun benliği, bireyler arasındaki kuvvetli bağ ve o toplumu oluşturan maddi ve manevi öğeleri bünyesinde barındıran değerler bütünü olarak ifade edilmektedir.

Dil, din, örf ve adetler (ataya, büyüğe saygı, vatan ve millet sevgisi, giyim-kuşam), gelenek-görenekler (düğün, nişan, sünnet, misafirperverlik), halk oyunları, yazılı-sözlü edebi eserler (destan, masal, türkü, mani, ninni), yemekler, geleneksel mimari yapılar ve kalıntılar, geleneksel el sanatları (halı-kilim dokumacılığı, çinicilik, demircilik, bakırcılık), giyim-kuşam toplumsal yaşamı şekillendiren ve kültürel değerlerin temelini oluşturan binlerce unsurdan sadece birkaçıdır (Tanrikulu, 2014). Kültür her şeyden önce insani bir yapı olarak ele alınmaktadır. Bu nedenle kültürden söz etmek, insan faaliyetleri ve yaşam tarzından söz etmekle aynı manaya gelmektedir (Bauman, 1998). Kültür insanın doğal çevre ile her alandaki etkileşiminin ve uğraşının bir sonucu olarak ortaya çıkan beşerî faaliyetlerin kıymetli bir ürünü olarak da ifade edilebilir. Beşerî bir kavram olarak ele alınan kültür, tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkan insani bir mekanizmadır. Bu mekanizma, kültür gruplarının doğal çevreyi anlamlandırmaya çalışırken kullandıkları inançlar ve kutsal saydıkları değerlerin günümüzde soyut ve somut anlamda bir ifadesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Parekh, 2002). Bu açıdan geçmişten günümüze aktarılan maddi ve manevi değerler ile toplumların yaşam biçimlerini yönlendiren ve şekillendiren özgün bir sistem olarak kabul edilmiştir (Geertz, 2006) Aynı zamanda insan-insan, insan-mekân etkileşiminin bir sonucu olarak ortaya çıkan ve nesiller boyu devam ettirilen toplumsal bir mirastır.

Kültürel Miras (Cultural Heritage) ise kültür gruplarının yüzyıllar boyunca elde ettikleri birikim, deneyim, gelenek ve göreneklerinin somut ve soyut unsurlar ile devamlılığını sağlayan değerlerden oluşmaktadır. Aynı zamanda bir toplumun ortak paydasını oluşturan maddi ve manevi unsurlardan meydana gelen değerler bütünü ve bir ulusun kültürel, tarihi ve coğrafi kimliğinin değerli bir taşıyıcısı olarak da ifade edilmektedir (Kuşçuoğlu & Taş, 2017).

Kültürel miras, bir kültürün geleneksel üretim yöntemleri, yaşam tarzı, gelenekleri veya ibadet biçimleri, el sanatları, giysiler ve yemekler gibi unsurları ile yaratıcıları hakkında önemli bilgiler sunar. Kültürel miras varlıkları olarak kabul edilen bu öğelerin her biri bütün olarak, ait olduğu toplumun geçmişte ve günümüzde yaşayan nesillerinin kültürel değerleri, tarihleri, yaşanmışlıkları, edindikleri tecrübeleri, ekonomik faaliyetleri, ticari anlayışları, içinde buldukları coğrafi imkân ve sınırlılıkları hakkında özgün değerleri yansıtan aktarıcılar olarak kabul edilir (Bahçe, 2009). Bunun yanında toplumların değerlerine, algılarına ve geçmişlerine ışık tutan kültürel belgeler olarak da ifade edilmektedir (Albayrak, 2013). Kültürel miras, kültürel değerlerin kuşaktan kuşağa aktarımı sayesinde ortaya çıkmış, kültürlerarası iletişim ve etkileşim sayesinde yoğun bir şekilde yayılım göstermiştir (Çınar & Aydın, 2000). Günümüzde ise kentlerde kültürel ve coğrafi şartların somut ve soyut biçimde yansımaları olarak kabul görmüş, sahip olduğu karakteristik coğrafi öğeler ile son yüzyılda yeni bir turizm türü olan kültürel miras turizmini karşımıza çıkarmıştır (Kozak & Bahçe, 2009).

Turizmin alt dallarında biri olarak kabul edilen Kültürel Miras Turizmi (Cultural Heritage Tourism) ile ilgili birçok tanım ve görüş yer almaktadır. Kültür turizmi, kültürel turizm, kültürel miras turizmi gibi farklı ifadeler ile tanımlanmaktadır. Nasıl tanımlanırsa tanımlansın, kültürel miras turizmi son yıllarda turistlerin en çok dikkatini çeken ve en fazla merak uyandıran turizm faaliyetlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Richards, 2007; Waitt, 2000). Özellikle son yüzyılda yeni arayışlar içerisinde olan turistlerin ilgi odağı haline gelmiş, ekonomik anlamda pazarını oldukça geliştirmiştir (Bahçe, 2009). Uluslararası arenada kültür sahaları olarak nitelendirilen bölgelerin yöresel ve kültürel kimliğinin tanıtımında önemli bir alan haline gelmiştir.

Kültürel miras turizmi, yöresel, kültürel değer ve yargılara saygılı, modern ve kaliteli, aynı zamanda tarih ve kültürel miras şuurunun farkındalığını sağlayan turistik bir aktivite olarak ele alınır (Ryan, 2002). Başka bir ifadeyle kültürel miras turizmi, turizm amaçlı olarak ziyaretçilerin buldukları mekânlardan farklı sahalara içgüdüleri doğrultusunda kültürel meraklarını gidermek, farklı kültürler hakkında yerinde bilgiler edinmek ve yeni deneyimler kazanmak amacıyla kültürel miras olarak kabul edilen özgün öğelerin toplandığı bölgelere seyahat etmelerini kapsayan turizm türüdür (Beeho & Prentice, 1997).

Turistler, ziyaret ettikleri bölgelerin yerel kültürel özellikleri hakkında bilgiler edinmek, yerinde, doğrudan orijinal deneyimler kazanmak ve buldukları mekânların tarihi, coğrafi ve kültürel öğelerini yakından görmek için kültür turizmini tercih eder. Aynı zamanda ilgi duydukları kültür sahalarının yöresel etkinliklerine, festivallerine, özgün el sanatlarına ve kültürel aktivitelerine tanıklık ederler (Macdonald & Jolliffe, 2003). Kısacası kültürel miras turizmi, turistlerin kültürel anlamda doyuma ulaşmak ve özgün deneyimler kazanma içgüdüsüyle seyahat etmelerini kapsayan faaliyetlerin tümüdür. Ayrıca kültürel miras turizmi kentlerde var olan kültürel miras varlıklarının ne kadar önemli coğrafi öğeler olduğunu hatırlatmıştır. Kent yöneticilerini ve yerel halkı bu öğelerin korunması ve devamlılığının sağlanması konusunda güdüleyen, bu bilinci kazandıran önemli bir etken olmuştur (Kolaç, 2009).

Kentlerde kültür turizminin temellerini oluşturan birçok kültürel miras varlığı yer almaktadır. Anıtlar, müzeler, dini törenler, yöresel kıyafetler, geleneksel danslar ve oyunlar, geleneksel mutfak, kültür rotaları, geleneksel üretim yöntemleri ve teknikleri, geleneksel el sanatları kültürel miras turizminin temellerini oluşturan ve ayakta tutan değerlerdir (Bahçe, 2009). Özellikle geleneksel el sanatları yüzyıllardır Anadolu'nun birçok kentinde aktif bir şekilde devam ettirilen ve kültürel miras turizmi açısından çekicilik oluşturan somut olmayan kültürel miras varlıkları arasında ön sıralarda yerini almaktadır.

Somut kültür varlıklarının yanı sıra, somut olmayan ve kültür grupları tarafından nesilden nesile aktarılabilen teknikler, geleneksel üretim yöntemleri, semboller, toplumların bilgi ve becerilerini içeren her türlü unsur kültürel miras olarak kabul edilmektedir (Arslan; Çağlar & Gürbıyık, 2017). Somut kültürel miras varlıkları turistler için bariz odak noktalarını oluştururken sadece fiziksel anlamda merak uyandıran deneyimleri içermektedir. Bu kapsamda somut olmayan kültürel miras varlıklarına erişim turistler için orijinal ve yerinde kazanılan bir etkileşimi doğurmaktadır. UNESCO, somut olmayan kültürel mirasın (SOKÜM) korunması sözleşmesinde somut olmayan kültürel miras varlıklarını (Intangible Cultural Heritage Assets), “toplulukların, kültür grupların ve bazı durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının ayrılmaz bir parçası olarak ifade ettikleri uygulamalar, teknikler, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar” şeklinde tanımlamaktadır (UNESCO, 2017). Kuşaktan kuşağa aktarılacak günümüze kadar ulaşmayı başarmış olan somut olmayan kültürel miras varlıkları, kültür gruplarının barınma imkânı bulduğu doğal çevre ve tarihi yapılar arasındaki etkileşim çerçevesinde, sürekli olarak yeniden doğmakta ve yeni nitelikler kazanmaktadır. Bu durum somut olmayan kültürel miras varlıklarına kültürel kimlik ve süreklilik kazandırmakta, kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkılar sağlamaktadır (UNESCO, 2017).

UNESCO (2017) yayımladığı yönetmelikte somut olmayan kültürel miras varlıklarını aşağıda yer alan 5 ana kategoriye ayırmış ve bu kapsamda ele almıştır. Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar; Gösteri sanatları; Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler; Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar ve son olarak da el sanatları geleneği bu sınıflandırmaya dahil edilen somut olmayan kültürel miras varlıkları arasında yer almaktadır. Özellikle somut kültürel miras unsurları arasında önemli bir yere sahip olan el sanatları geleneği günümüz kentlerinde yaşatılmaya çalışılan geleneksel halk kültürünün önemli bir aktarıcısı olarak kabul edilmektedir. Ayrıca geleneksel el sanatları geleneği toplumlarda sosyo-ekonomik anlamda tekdüze hale gelmiş üretim ve tüketim olgusunun değişmesine ve yeni bir yön kazanmasına katkılar sağlamaktadır (Cominelli & Greffe, 2019).

Geleneksel el sanatları (Traditional Crafts), küreselleşen dünyada yerel kültürün sergilendiği ve hala korunarak sürdürülebildiğini gösteren ender coğrafi öğelerdir. Özellikle son yüzyılda revaçta olan kültürel miras turizminin kentlerde yerel pazarın gelişmesine zemin hazırlamıştır. Aynı zamanda bu durum makineleşmeden ve tek tip üretim modelinden payını olumsuz anlamda alan zanaatkarlar için de yeni bir ekonomik gelir anlamına gelmektedir (Alagöz; Çalık & Güneş, 2018).

Yerel kültürün değerli bir yansıtıcısı ve en önemli göstergelerinden birisi olarak kabul edilen geleneksel el sanatları, kent ekonomisinin canlanmasını sağlayarak kentlerde yürütülen turizm faaliyetlerine yeni bir yön kazandırmıştır. Geleneksel el sanatları, yerel halkın sahip olduğu kültürel mirasına, unutulmaya yüz tutmuş geleneklerine, atalardan öğrenilmiş üretim yöntemlerine yeniden tutunmalarını sağlayan kültür öğelerinden biridir (McKercher, 2008). El sanatları, toplumların günlük yaşam tarzını, yöresel geleneklerini ve kendilerine özgün ekonomik faaliyetlerini devam ettirmeye çalışmaları sonucunda ortaya konmuş kültürel değerlerdir (Hünerel & Er, 2012). Son yüzyılda uluslararası alanda kültürel değerlerin tanıtımda kullanılan ve ilgi odağı haline gelmiş nadir coğrafi zenginlikler olarak da ele alınmaktadır (Çelik & Toprak, 2018). Aynı zamanda tarihi dönemlerdeki yaşanmışlıkların geleceğe hassas bir şekilde taşınmasını ifade eden geleneksel el sanatları, bir kültür grubunun coğrafi, kültürel, sosyal ve ekonomik imkânlarını yansıtan anlamlı vesikalarını oluşturmaktadır. Bu nedenle özenle korunması, gelecek nesillere kültürel bir miras unsuru olarak aktarılması önemli bir husustur. Bu noktada geleneksel el sanatları, kültürlerin her alandaki anlayışını yansıtan zengin miras varlıklarını meydana getirmektedir (Hünerel & Er, 2012). Genel bir ifade ile toplumların kültürel kimliğini yansıtan, kültürlerin her türlü bilgi, beceri ve tekniklerini içeren ve doğal çevreden elde edilen hammaddelerin ince işçilikle işlenerek ortaya konması ile oluşan bölgesel kültürün en değerli ürünlerini kapsamaktadır (Onuk & Akpınarlı, 2005). Kültürel değerleri yansıtan ve aktaran birçok el sanatı bulunmaktadır. Bakırcılık, çinicilik, kilimcilik, telkâri işlemeciliği, yemenicilik, kuyumculuk, abacılık gibi Anadolu ve Türk kültürünün sosyo-ekonomik yaşam tarzını günümüzde yaşatmaya devam eden çeşitli geleneksel el sanatları vardır (Barışta, 2005). Bu kapsamda Gaziantep özelinde geleneksel el sanatları ve somut olmayan kültürel miras varlıkları bünyesinde bulunan geleneksel kilim dokumacılığı kültürel miras turizmi açısından ele alınması gereken önemli kültürel ve coğrafi zenginlikler arasında yer almaktadır. Kentte, kültürel anlayış ve değerlerin önemli bir taşıyıcısı olan el sanatları içerisinde uzun bir tarihi geçmişe sahip olan geleneksel kilim dokumacılığının yerel kültürün simgeleşmiş öğelerinden biri olduğu gözlemlenmiştir. Kilim dokumacılığının, Anadolu ve Türk kültüründe en eski yürütülen geleneksel el sanatlarından biri olması, toplumların kültürel ve coğrafi şartlarına ne denli ışık tuttuğunun önemli bir kanıtıdır. Özellikle kilimlerde bulunan geleneksel motiflerde coğrafi öğelerin imge ve işaretlerle temsil edildiği, kültürel anlayışın ve yaşantının kilimlerdeki motiflerde baskın bir şekilde işlendiği görülmektedir (Yılmaz, 2017). Gaziantep bu açıdan geleneksel kilim dokumacılığının önemli bir ekonomik faaliyet olarak yürütüldüğü nadir kentlerimizden biridir. Kentte geleneksel kilim dokumacılığı da dâhil olmak üzere yürütülen birçok el sanatı, kültürel miras unsurları arasında yerini almış ve kültür turizmi açısından çekicilik oluşturan coğrafi öğeleri oluşturmuştur.

2. AMAÇ VE YÖNTEM

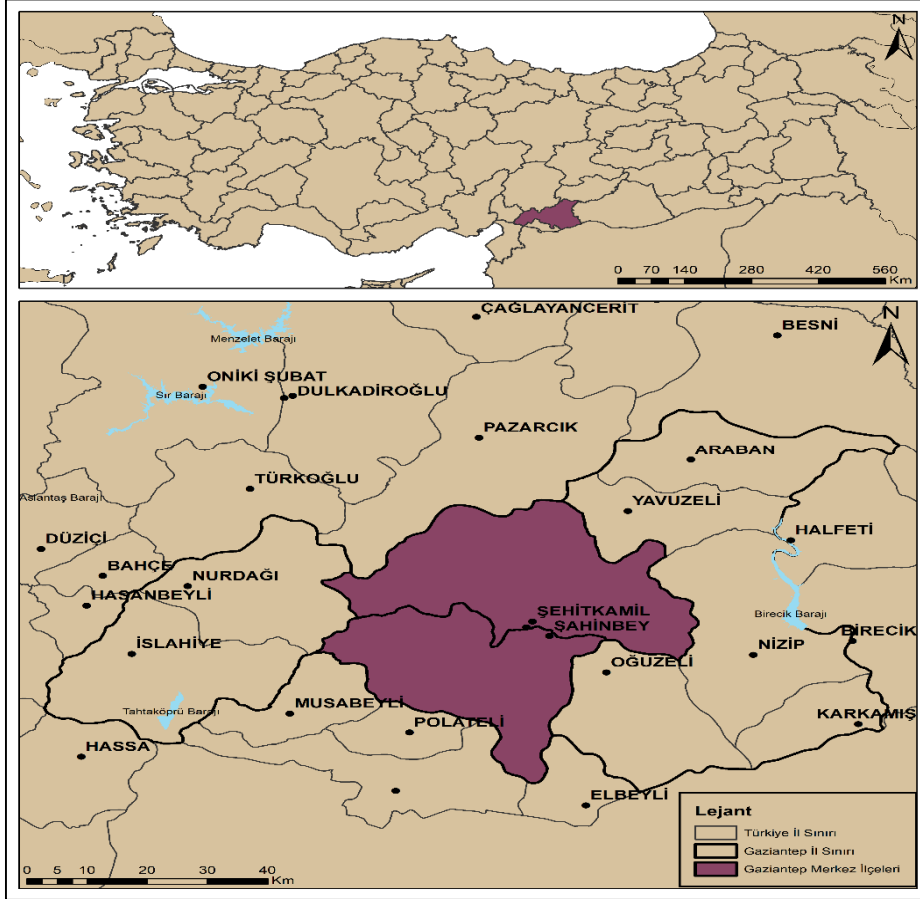
Geleneksel el sanatları özünü, karakterini, maddi ve manevi değerlerini geçmişte yer alan medeniyetlerin kültürel ve coğrafi şartlarından, duygu ve düşüncelerinden alan nadir somut olmayan kültürel miras varlıklarındandır. Günümüzde hiçbir estetik değer taşımayan fabrikasyon ürünlerin artması bu değerleri daha da önemli kılmış ve gelecek kuşaklara aktarılması konusunda bu tür ürünlerin üretilmesini teşvik etmiştir. Ayrıca el sanatları geleneği son yıllarda pazarını oldukça genişletmiş olan kültürel miras turizmi için ortaya koyduğu geleneksel ürünler ile turizm anlamında dikkat çeken estetik değerleri meydana getirmektedir.

Çalışma, Gaziantep'te kültürel miras varlıklarından biri olarak kabul edilen geleneksel el sanatlarının coğrafi ve kültürel anlamda önemli birer yansıtıcı ve kanıt olduğunu ifade edebilmek, geleneksel el sanatları kapsamında yer alan kilim dokumacılığının kültürel miras turizmi açısından potansiyelini ortaya çıkarmak ve farkındalık yaratmak amacıyla yapılmıştır. Ayrıca kentte geleneksel yöntemler ile halen devam ettirilen kilim dokumacılığının diğer turizm varlıkları içinde yerini alması konusuna dikkat çekilmiştir.

Çalışmada mevcut var olan durumu ortaya koyabilmek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği bir konu hakkında ilgili kişi veya kişilerden yöneltilen sorular çerçevesinde bilgi almayı kapsayan görüşme tekniğidir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği diğer araştırma teknikleri içerisinde, araştırmacıya ve görüşme yapılan kişi veya kişilere esneklik, derinlik sağlayan bir gözlem tekniğidir (Aziz, 2019). Çalışma evreni Gaziantep'te kilim dokuma sanatını devam ettiren zanaatkârlar, örneklem olarak ise bu zanaatkârlar arasından rassal olarak seçilen 7 kilim dokuma ustası oluşturmaktadır. 2021 yılının Mart- Haziran ayları arasında belirli aralıklar dahilinde katılımcılarla yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiş, yerinde gözlemler yapılmış, alınan izinler dahilinde fotoğraflar çekilmiştir. Kilim dokuma ustalarına çalışma kapsamında demografik bilgileri ve araştırma konusunu içeren sorular yöneltilmiştir. Çalışma içerisinde katılımcılar 1-A, 2-B, 3-C, 4-D, 5-E, 6-F, 7-G şeklinde kodlanarak değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler tablolar haline getirilerek içerik analizleri yapılmış, haritalar oluşturulmuştur. Çalışma ile ilişkili nüfus verileri Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), tarihsel geçmiş ve projeler ile ilgili veriler ise Gaziantep Valiliği ve Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nden temin edilmiştir. Kentte kültürel miras turizmi açısından kilim dokuma sanatı ile ilgili elde edilen bulgular neden-sonuç ilişkisi dâhilinde değerlendirilmiştir.

3. ÇALIŞMA ALANININ COĞRAFİ YAPISI

Çalışma sahası olan Gaziantep, Akdeniz Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin birleşme noktasında, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Orta Fırat bölümünde yer almaktadır. Kent kuzeyden Pazarcık ve Yavuzeli, güneyden Musabeyli ve Polateli, batıdan Nurdağı ve İslâhiye, doğudan Oğuzeli ve Nizip ilçeleri ile çevrilidir (Şekil 1). Çalışma merkez ilçeleri oluşturan Şehitkâmil ve Şahinbey'de yürütülmüştür. Yüzölçümü bakımından Şehitkâmil 1.290 km²'lik bir alana sahipken, Şahinbey 960 km²'lik bir alana sahiptir. Şehitkâmil'in ortalama yükseltisi 838 m iken Şahinbey'in ortalama yükseltisi 875 m civarındadır. Güneydoğu Toros silsilesinin uzantısı olan Sof Dağları'nın (1496 m.) yer aldığı kentte; Dülükbaba ve Sam Dağları yer alır. Kentin üzerinde kurulduğu ve geliştiği Gaziantep Platosu önemli jeomorfolojik ünitelerden biridir. Fırat Nehri, Alleben Deresi, Tuzel Suyu Deresi ise kentin önemli akarsularını oluşturmaktadır. Karasal ve Akdeniz iklimlerinin geçiş kuşağında bulunması nedeniyle Gaziantep'te yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise soğuk ve yağışlı geçmektedir (URL-1, 2021).

Şekil 1. Gaziantep Lokasyon Haritası

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde önemli bir konuma sahip olan Gaziantep, Anadolu'nun stratejik ve tarihi kentlerinden biridir. Platoluk bir saha üzerinde kurulmuş olan kent eğitim, ticaret ve sanayi şehridir. Şehitkâmil'in nüfusu 817.412 kişi iken Şahinbey'in 931.116 kişidir (TÜİK, 2021).

Gaziantep, Anadolu, Akdeniz ve Mezopotamya'yı birbirine bağlayan jeopolitik konumu sayesinde binlerce yıldır birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve uygarlıkların kültürleri ile harmanlanmış güçlü bir tarihi geçmişe sahiptir. Paleolitik dönemden günümüze kadar kesintisiz bir şekilde yerleşim sahası olarak kullanılan Gaziantep, Hititlere, Perslere, Asurlulara, Medlere, Romalılara, Bizans'a, Türk aşiretlerine, Memlûklülere, Selçuklulara ve nihayet Osmanlı Devleti'ne yurt olmuştur. Bu nedenle Gaziantep farklı medeniyetlerin, dinlerin ve kültürlerin bir araya gelip özdeşleştiği kadim bir şehirdir. Kentteki bu tarihsel zenginlik kültürel varlıklara, değerlere ve ekonomik faaliyetlere de yansımıştır. Bu nedenle Gaziantep sahip olduğu özgün coğrafi yapısı ile birçok kültürel miras unsurunu yüzyıllardır bünyesinde saklamayı başarmıştır (URL-1, 2021).

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1 Gaziantep'te Geleneksel Kilim Dokumacılığı ve Kültürel Miras Turizmi

Dünyada ilk toplulukların yaşadığı ve ilk medeniyetlerin ortaya çıktığı Mezopotamya ve Akdeniz bölgesinin geçiş noktasında bulunan Gaziantep, ilk çağdan bu yana geçen süreçte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış tarihi bir kenttir (Ulusoy & Turan, 2016). Bölgede yaşayan farklı uygarlıkların tarihsel süreç içerisinde binlerce yıldır sahip oldukları birikimleriyle oluşturdukları zengin kültürü, Gaziantep'i özel ve farklı kılan önemli unsurların başında gelmektedir (Söylemezoğlu & Karakulah, 2020). Bu nedenle Gaziantep, başta ticaret ve sanayide olmak üzere turizm, kültür ve sanatta önemli bir merkez olmayı başarmıştır.

Kuşkusuz ki bu durum üzerindeki en büyük etken Gaziantep'in tarihi ve coğrafi birikimleri ile ortaya koyduğu zengin kültürü ve geleneksel değerleridir. Günümüzde bu özgün kültürü ve geleneksel değerleri yaşatan birçok kültürel miras varlığı bulunmaktadır. Antep ağzı, Antep mutfağı, yöresel kıyafetler, törenler, tarihi yapı ve dokular, geleneksel üretim yöntemleri ile meydana getirilen el sanatları Gaziantep kültürünü ayakta tutan ve günümüze kadar ulaşmasını sağlayan kültürel miras varlıklarından sadece birkaçıdır. Gaziantep, coğrafi konumunun beraberinde getirdiği zengin kültürel yapısı nedeniyle gelenek ve göreneklerin yaşatılmaya çalışıldığı ve geçmişten günümüze birçok el sanatının itina ile yürütüldüğü sanat merkezlerinden birisidir (Söylemezoğlu & Karakulah, 2020). Kentin gerek Güneydoğu Anadolu bölgesinde gerekse diğer bölgelerdeki illere kıyasla çeşitli sanat türlerini ve tekniklerini yapısında bulundurması kültürel miras varlıkları bakımından potansiyelini ortaya koymaktadır (Akın, 2018). Gaziantep'te yer alan bu kültürel değerlerin ve anlayışın sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla bu işe gönül vermiş birçok zanaatkâr, sedef kakmacılığı, bakırcılık, kuyumculuk, aba dokumacılığı, yemenicilik, Antep işi el işlemeciliği, gümüş işlemeciliği, Antep kilim ve halı dokumacılığı, küpçülük, semercilik gibi geleneksel el sanatlarını gayretle sürdürmeye devam etmektedir (Kuşçuoğlu & Taş, 2017).

Bu özveri sayesinde Gaziantep'te özenle yürütülerek günümüze kadar varlığını koruyan el sanatlarından biri de geleneksel kilim dokumacılığıdır. Geleneksel kilim dokumacılığının Gaziantep kültürü ve coğrafyası için yeri ve önemi büyüktür. Gaziantep için geleneksel kilim dokumacılığı, sahip olduğu tarihsel geçmişi ile dokunduğu yörenin kültürel özelliklerini ve değerlerini yansıtan kıymetli kültürel miras varlıklarından birisi olarak kabul edilir (Altıntaş, 2016). Geleneksel dokuma sanatlarından olan kilim dokumacılığı, Türklerin ana yurdu olan orta Asya'dan Anadolu'ya kadar yaygın olarak yürütülen ve Türk milletinin yaratıcılığını gösteren en nadide sanat kollarından birisidir (İlgün, 2012). Selçuklularla beraber Anadolu'ya gelen kilim dokuma sanatı, Osmanlı Dönemi'nde altın devrini yaşamış ve günümüzde Gaziantep dâhil olmak üzere Anadolu'nun birçok kentinde itina ile varlığını sürdürmeyi başarmıştır (Yılmaz, 2017).

Gaziantep'te kilim dokumacılığının bir meslek ve sanat kolu olarak hangi tarihten itibaren faaliyet gösterdiği ve hangi aşamalardan geçtiği tam olarak bilinmemektedir. Ancak kentte yapılan araştırmalar sonucunda bu geleneksel sanat kolunun köklü bir geçmişinin olduğu ifade edilmektedir. Gaziantep kilimleri Anadolu'da ilmek ilmek işlenen diğer kilimlerden dokunmuş biçimleri, şekli, tezgâh ve kilimlerde işlenen figürlerin çeşitliliği ve özgünlüğü itibariyle ayrılmaktadır. Kilimlerde yer alan bu çeşitlilik kentte yer alan yöresel değerlerle desteklenerek karakteristik bir yapı kazanmıştır (Aktürk, 2013).

Antep kilimlerinin hammaddesini öküz, deve, at tüyü, koyun yünü ve keçi kılı gibi doğal kaynaklardan elde edilen ipler oluşturmaktadır. Son zamanlarda ise akrilik iplikten yapılan kilimler de üretilmektedir. Soğan kabuğu, cehre sarısı, ceviz kabuğu ve sumak yaprağından elde edilen doğal boyalar Antep kilimlerine hayat veren renkleri oluşturmaktadır. Son yıllarda ise gelişen imkânlar sayesinde kilimlerde genellikle kimyasal boyalar kullanılmaktadır (URL-2, 2021). Antep kilimlerinde kullanılan motifler ise yine doğadan esinlenerek oluşturulan ve günlük hayattan alınan figürlerdir. Bu nedenle geleneksel yöntemler ile dokunan kilimler buldukları bölgenin hem coğrafi çevre öğelerini hem de kültürel öğelerini çeşitli motifler ile yaşatmaktadır. Gaziantep'e özgün ilmek ilmek dokunan kilimlerde, çizgi, nokta ve daireden oluşan motifler, sembolik motifler (dağ, ağaç, ev, taht, asa gibi), hayvan motifleri, bitki motifleri (çiçek, yaprak gibi), geometrik motifler ve ideografik figürler yaygın olarak işlenen motifler arasında yer almaktadır (Fotoğraf 1). Bu motifler tek başlarına kullanıldığında pek bir mana ifade etmese de onlara hayat veren kilim dokuma ustaları kendi beğeni ve yorumlarını da sentezleyerek Türk estetik anlayışını ortaya koyan ve aktaran ender bulunan kültürel miras varlıklarını ortaya koymuşlardır. Ayrıca kültürel bir miras unsuru olarak kabul edilen geleneksel Antep kilimlerinin en çok bilinen çeşitleri; Baklava Dilimi, Hapbap Ayağı, Kuş Kanadı, Zincir Göbek, Dirsek Göbek, Pençe Göbek, Çarkıfelek, Parmak Göbeğdir. Son dönemlerde ise en fazla dokunan Atom Göbeğdir (URL-2, 2021).

Fotoğraf 1. ve 2. Geleneksel Dokuma Tezgâhlarında Üretilen Antep Kilimleri

Gaziantep'te 1950'li yıllardan önce geleneksel tezgâhlarda dokunan kilimler, 1950'li yıllardan sonra teknik anlamda daha modern tezgâhlarda dokunmaya başlanmıştır. Geçmişten günümüze geçen bu süreçte kilim dokuma sanatı özünü yitirmemiş, motiflerin ve renklerin özgünlüğü bakımından Gaziantep kültürünü itina ile yansıtan geleneksel kilimler dokunmuştur. Ayrıca motorlu tezgâhların yaygınlaşması ve son yıllarda üretimin artması Gaziantep için bu geleneksel el sanatını kıymetli bir sektör haline dönüştürmüştür. Bu nedenle kilim dokuma sanatının taşıdığı kültürel, ekonomik ve sosyal değerler özenle korunarak, kültürel miras turizmi açısından Gaziantep'e ekonomik anlamda bir marka değeri kazandırıp döviz girdilerinin temin edilmesi sağlanabilecektir (URL-2, 2021).

Geleneksel el sanatları her şeyden evvel özünü, karakterini, maddi ve manevi değerlerini geçmişte var olan medeniyetlerin kültürel ve coğrafi şartlarından, duyu ve düşüncelerinden alan nadir kültürel miras varlıklarındandır (Özcüre & Yavuz, 2006). Başlangıçta toplumların günlük ihtiyaçlarını gidermeye yönelik ortaya çıksa da zamanla medeniyetlerin ve zanaatkarların gelişen bilgi, beceri ve tekniklerine bağlı olarak üretim anlamında daha estetik ürünler meydana getirmiştir (Korkmaz, 2016). Bu sayede ortaya çıkan geleneksel ürünler turizm anlamında dikkat çeken estetik değerler haline gelmiştir.

Turizm ise bu geleneksel değerlerin ülkeler ve kültürler arasında tanıtımında, gelecek nesillere aktarılmasında ve ekonomik anlamda pazarın genişletilmesinde esas rol oynayan önemli faktörlerin başında gelmektedir. Turistler yeni yerler keşfetme arzularının yanında ziyaret ettikleri bölgeye has bir ürün satın alma arzusu ile de seyahat eder. Satın aldıkları bu el emeği yöresel ürünler turistlerin kültürel anlamda farklı tecrübeler edindiklerinin kanıtı niteliğindedir. Bu nedenle geleneksel el sanatları barınma imkânı buldukları bölgelerde turistik bir cazibe alanı oluşturmakta ve bölgedeki turizm faaliyetlerine ekonomik anlamda yeni bir istihdam alanı sunmaktadır (Bayazit; Ceylan & Saylan, 2012).

Bu kapsamda kültürel değerleri yansıtan el sanatlarından biri olan geleneksel kilim dokumacılığı ülkemizde turizm sektörünün kıymetli ve karakteristik kültürel miras varlıklarından birisi olarak kabul edilmektedir (Hünerel & Er, 2012). Özellikle Türk kültür anlayışında sevdanın, hasretin ve gurbetin bir sembolü haline dönüşmüş olan kilimler başta Gaziantep olmak üzere Anadolu'nun birçok kentinde geleneksel yöntemler ile üretilen kültürel değerlerin başında yer almaktadır. Anadolu'da geçmişten bu yana göçebe yaşam tarzının bir simgesi haline gelmiş geleneksel kilimler Türk yaşam tarzını yansıtan önemli öğeler arasında yer almaktadır (Uğurlu, 2020). Aynı zamanda kültürel değerler ile harmanlanmış sanat anlayışının, ortak kazanımların, deneyimlerin, tekniklerin, yaşantının ve fikirlerin önemli bir yansıtıcısı olarak kabul edilir.

Bu nedenle Anadolu kültürünü oluşturan birçok etnik grubun çeşitli kültürel kimlikleri ile yoğrulmuş ve bu çeşitliliğin estetik bolluğunu özümsemiş olan Antep kilimleri kültürel miras turizmi açısından ele alınması gereken değerler arasında yer almaktadır (Oyman, 2019). Dolayısıyla kilimler esas kullanımları dışında farklı anlamlar ve değerler taşıyan turizm varlıklarıdır. Adeta bir renk ve motif cümbüşü halinde dokunan el emeği göz nuru Antep kilimleri günümüzde diğer el sanatlarında olduğu gibi Türk kültürel anlayışının kültür turizmi kapsamında tanıtımında önemli bir dekorasyon malzemesi olarak kullanılmaktadır (Fotoğraf 2). Bu nedenle Gaziantep'te geleneksel kilim dokuma sanatı dâhil olmak üzere birçok kültürel varlığın kültürel miras turizmi açısından değerlendirilmesi ve potansiyelinin ön plana çıkarılması kent için kritik bir katma değer olacağı düşünülmektedir.

Fotoğraf 3. ve 4. Geleneksel Dokuma Tezgâhlarında Üretilen Kilimler ve Dekoratif Ürünler

4.2. Zanaatkârların Kültürel Miras Turizmi Açısından Geleneksel Kilim Dokuma Sanatına Bakış Açısı

Çalışma kapsamında yürütülen sözlü mülakatlar neticesinde katılımcıların demografik özelliklerine değinilmiş ve çalışma konusu ile ilgili olarak ustalara yöneltilen sorular ve cevapları tablolar haline getirilerek değerlendirilmiştir.

Tablo 1. Kilim Dokuma Ustalarının Demografik Bilgileri

Kilim Dokuma Ustaları	Cinsiyet Durumu	Yaş	Medeni Durum	Eğitim Durumu	Ailenin Temel Geçim Kaynağı	Ortalama Gelir (Bu işten)	Bu Mesleği Kaç Yıldır Devam Ettiriyorsunuz?	Bu Mesleği Kimden Öğrendiniz ?	Kilim Dokuma Sanatını Seçme Nedeniniz?
1-A	Erkek	53	Evli	Ön Lisans	Geleneksel Kilim Dokumacılığı	4000-5000	25 yıl	Babadan	Baba Mesleği olması ve Ekonomik nedenler
2-B	Erkek	79	Evli	İlkokul	Geleneksel Kilim Dokumacılığı	3500-5000	66 yıl	Babadan	Kültürel Etkenler ve ekonomik nedenler
3-C	Kadın	49	Evli	Üniversite	Yöneticilik	3500-5000	6 yıl	Üniversite	Ekonomik Nedenler
4-D	Kadın	40	Evli	Lise	Geleneksel Kilim Dokumacılığı	3500	5 yıl	Halk eğitim Merkezi	Merak ve Ekonomik nedenler
5-E	Kadın	43	Evli	İlkokul	Özel Sektör	3000	1 yıl	Halk eğitim Merkezi	Ekonomik nedenler
6-F	Kadın	50	Evli	İlkokul	Özel Sektör	3500	1 yıl	Halk eğitim Merkezi	Merak ve ilgi duyması
7-G	Kadın	28	Evli	Ön Lisans	Özel Sektör	3500	1 yıl	Halk eğitim Merkezi	Ekonomik nedenler

Katılımcıların demografik bilgilerini ele aldığımızda, bir katılımcı dışında diğerlerinin 40 yaş üzerinde ve evli olduğu, iki katılımcı dışında diğerlerinin ise kadın olduğu görülmektedir. Son yıllarda kentte kilim dokuma sanatına halk eğitim merkezlerindeki ücretsiz kurslar açılması sayesinde kadınların daha meraklı olarak katılım sağlamış olmaları bu durumun nedeni olarak ifade edilebilir. Ayrıca katılımcıların eğitim durumlarının ilkökul, lise, ön lisans ve üniversite düzeyinde olduğu görülmektedir. Zanaatkarlar geçimlerinin büyük bir kısmını kilim dokuma sanatından sağladığını, ortalama gelirlerinin 3500-5000 Türk lirası aralığında değiştiğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların, bu mesleği seçme nedenlerinin genellikle ekonomik kaygılar, kültürel etkenler ve mesleğe karşı duydukları ilgi ve merakın olduğu, kilim dokuma sanatını babadan ve halk eğitim merkezlerindeki kurslardan öğrendikleri ve yaklaşık bu mesleği 1 yıl ila 66 yıl aralığında devam ettirdikleri belirlenmiştir. Ayrıca genç kuşağın farklı nedenlerden dolayı kilim dokuma sanatına pek meraklı olmadığı ve bu mesleği tercih etmediği görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 2. Katılımcıların Kilim Dokuma Sanatı İle İlgili Düşünceleri

Kilim Dokuma Ustaları	Gaziantep için geleneksel kilim dokumacılığının kültürel miras varlıkları arasındaki yeri ve önemi nedir?	Kilimler üzerinde işlenen motiflerin yörenin kültürel ve coğrafi yapısı ile ilişkisi nedir?
1-A	➤ Gaziantep için kilim dokumacılığı diğer kültürel değerlerin yanında bir marka olmayı başarmıştır. Aynı zamanda çok eski zamandan beri yöre halkı için önemli bir geçim kaynağı ve Türk kültüründe değerli bir el sanatıdır. Gaziantep'te diğer el sanatları arasında seçkin bir yeri bulunmaktadır.	➤ Kilimlerde işlenen motiflerde yörenin coğrafi ve kültürel unsurları önemli bir yer tutar. Bunun yanında kilimleri meydana getiren ustaların birikimleri, sanat anlayışları, birbirleri ile olan etkileşimleri ve yörenin sosyal yaşam tarzı kilimlerde yer alan motifler ile ilişkilidir.
2-B	➤ Kilim dokuma sanatı kent için kültürel açıdan marka değer haline gelmiştir. Türk kültürünü ve ekonomisini oluşturan temel el sanatlarından birisidir. Ayrıca işlenen motifler Gaziantep'e özgüdür. Bu durum kültürel açıdan ne kadar değerli ve özgün olduğunu göstermektedir.	➤ Kilimlerde Gaziantep'e özgü işlenen motifler genellikle doğal çevreden görülen kuş, ağaç, ev vb. öğeler ile kültürel değerleri yansıtan sembollerden oluşmaktadır. Bu nedenle bir motifi dokurken kültürel, doğal ve kendi estetik değerlerimizi harmanlayarak ortaya koyuyoruz.
3-C	➤ Günlük yaşamda artık eskisi kadar kullanılmıyor. Diğer el sanatlarına göre son zamanlarda geri kalmış durumda, fakat yöresel ve göçebe yaşam tarzının hala önemli bir simgesidir. Türk ve Antep kültüründe kıymetli bir yeri bulunmaktadır.	➤ Kilimlerde işlenen motiflerde kesinlikle kültürel ve coğrafi değerlerin etkisi bulunmaktadır. Fakat sadece bu iki unsurdan bahsetmek yanlış olur. Yörede yaşayan insanların inançları, yaşayış tarzı, duygu ve düşünceleri, estetik anlayışı da motiflerimize yansımaktadır.
4-D	➤ Maalesef son zamanlarda eskisi kadar kıymet görmemektedir. Kilim sanatını yıllardır sürdüren ustaların dışında pek kimse artık uğraşmıyor, fakat yine de Gaziantep için hala önemli bir kültürel mirastır.	➤ Geçmişten bu yana kilimlerde işlenen motiflerde coğrafi ve kültürel yapının etkisi bulunmaktadır. Bizde ustalarımızdan öğrendiğimiz bu motiflere kendi estetik anlayışımızı katarak yeni figürler üretiyoruz.
5-E	➤ Kilim sanatına eskiye nazaran kısmen ilgi ve alaka azalsa da halen Gaziantep'te değer gören ve ilgi çeken önemli bir el sanatıdır. Bu el sanatını bizde dâhil olmak üzere birçok kilim ustası özenle devam ettirmeye çalışmaktadır.	➤ İşlediğimiz motifleri ele aldığımızda desenlerin çoğunlukla doğal çevrede var olan kuş, kurt, ev, çiçek gibi öğelerden oluştuğunu görmekteyiz. Ayrıca bu sanatla uğraşan ustalarımız kendi duygu ve düşüncelerini, kültürel değerlerini motiflere işlemişlerdir.
6-F	➤ Son yıllarda kilim sanatı ile uğraşan kişi sayısı azalsa da Gaziantep için kilim dokuma sanatı hem maddi hem de manevi anlamda getirisi olan önemli bir el sanatıdır.	➤ Kilimlere dokuduğumuz motifleri incelediğimizde çoğunun doğal çevre elemanlarını, kültürel anlamda bir duygu ve düşüncüyü ve günlük hayattaki değerleri simgelediğinden söz edebiliriz.

7-G	<p>➤ Gaziantep için marka haline gelmiş önemli bir el sanatıdır. Motiflerin ve dokuma tekniklerimin özgünlüğü Antep kilimleri diye adlandırılan kültürel bir değeri meydana getirmiştir.</p>	<p>➤ Tabi ki yörenin coğrafi ve kültürel yapısı ile bir ilişkisi bulunmaktadır. Eskiden beri bu sanatı yürüten ustalar doğada gördüğü figürleri kendi sanat anlayışları ile sentezleyerek bu motifleri ortaya koymuştur. Bizde bu değerlere sahip çıkarak halen devam ettirmeye çalışıyoruz.</p>
-----	--	--

Kilim dokuma ustalarına çalışma kapsamında Gaziantep'te kilim dokumacılığının kültürel miras varlıkları arasında öneminin ve kilimlere işlenen motifler üzerinde yörenin kültürel ve coğrafi yapısı ile ilişkisinin ne derecede olduğunu tespit etmek amacıyla sorular yöneltilmiştir. Zanaatkârlar Gaziantep'te geleneksel kilim dokuma sanatının kent için bir marka değer oluşturduğunu, Türk ve Antep kültürünü ve ekonomisini oluşturan temel el sanatlarından biri olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda yüzyıllardır yöre halkı için önemli bir geçim kaynağı olduğu belirtilmiştir. Kilim sanatını yıllardır sürdüren ustaların dışında pek kimsenin tercih etmediği, yine de Gaziantep için hala önemli bir kültürel miras unsuru olduğu da bazı ustalar tarafından vurgulanmıştır. Katılımcılar, Gaziantep'e özgü ilmek ilmek dokunan kilimlerde motiflerin genellikle kültürel ve coğrafi yapı ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir (Fotoğraf 3). Motiflerin çoğunlukla doğal çevrede var olan figürleri ve kültürel değerleri simgelediği önemli bir bulgudur. Aynı zamanda katılımcılar motifler üzerinde kilimi dokuyan ustanın estetik anlayışının, inançlarının, yaşam tarzının ve sosyo-ekonomik durumunun etkili olduğu görüşüne sahiptir (Tablo 2).

Tablo 3. Katılımcıların Geleneksel Kilim Dokumacılığının Mevcut Durumu Konusundaki Düşünceleri

Kilim Dokuma Ustaları	Gaziantep'te geleneksel kilim dokumacılığının mevcut durumunu ve değişiminin değerlendirilmesi.
1-A	➤ 1950'lerden sonra makineleşme nedeniyle geleneksel üretim yerini zamanla modern tezgâhlara ve seri üretime bırakmıştır. 1950 öncesinde 7000'den fazla tezgâh faaliyettedir. Son yıllarda birkaç ustanın ve halk eğitim merkezlerinin dışında geleneksel anlamda pek üretilmiyor. Ayrıca yeni neslin bu sanatı öğrenmeye pek meraklı olduğunu söyleyemeyiz.
2-B	➤ Sanayileşme süreci ile beraber geleneksel kilim üretimi zamanla azalmış ve yerini seri üretimdeki halılara bırakmıştır. Geleneksel anlamda birçok kilim ustası halen devam ettirse de önceki yıllara kıyasla kilim dokuma sanatına ilgi ve merak azalmıştır.
3-C	➤ Kilim dokuma sanatı zor bir zanaat. İlgi, merak, emek, sabır, uğraş gerektiriyor. Bu nedenle yeni kuşak bu sanatı öğrenmeye pek yanaşmıyor. Bu sanatı yürüten az sayıda ustamız kaldı. Onlar sayesinde Antep kilimleri gerek yurt dışında gerekse yurt içinde önemli bir değere ulaştı. Aynı zamanda sanat merkezlerinde bu sanata meraklı olan öğrencilerimiz usta olarak yetiştiriliyor. Bu durum üzerinde belediyenin ve yetkili kurumların desteği önemli bir etkidir.
4-D	➤ Kilim dokuma sanatının son yıllarda unutulmaya yüz tutan el sanatları arasında olduğunu düşünüyorum. Son yıllarda artan makineleşme ile seri üretime geçilmiştir. Bu nedenle kilim dokuma sanatı olmak üzere geleneksel anlamda üretim kısmen de olsa azalmıştır. Günümüzde ise halk eğitim merkezlerinde ve bu işi babadan, anneden öğrenmiş ustalarımız özenle devam ettirmektedir.
5-E	➤ Günümüzde bu sanatı devam ettiren çok az usta kalmıştır. Modern yaşamın getirdiği olumsuzluklar nedeniyle maalesef eskisi kadar değer verilmemektedir. Başta belediye yetkililerinin desteğiyle sanat merkezlerimizde ve çarşıdaki yıllanmış ustalarımızda devam ettirilmeye çalışılmaktadır.
6-F	➤ Modern üretim yöntemlerine geçiş nedeniyle son zamanlarda eskisi kadar dokunmamaktadır. Eskiden neredeyse her evde bir kilim dokuma tezgâhı bulunuyordu. Fakat modern halıların ortaya çıkışı geleneksel kilimlerimizi ikinci plana atmıştır. Halk eğitim merkezlerinde yetkililerin desteği ile bu sanatı devam ettirmeye çalışıyoruz.
7-G	➤ Maalesef eskisi kadar revaçta değil, bu işe bizim gibi gönül vermiş zanaatkarların dışında pek kimse uğraşmıyor. Bu durum üzerinde değişen sosyo-ekonomik yaşamın büyük etkisinin olduğunu söyleyebiliriz. Fakat yine de halk eğitim merkezlerimiz ve belediye yetkililerimiz sayesinde bu sanat hala Gaziantep'te varlığını korumaktadır.

Gaziantep'te geleneksel kilim dokumacılığının mevcut durumunu ve değişiminin ne yönde olduğunu değerlendiren katılımcılar genel itibari ile kilim dokuma sanatının sanayileşme ile beraber yerini modern halılara bıraktığını ifade etmiştir. Aynı zamanda kilim dokuma sanatının zor bir zanaat olduğunu, ilgi, merak, emek, sabır ve uğraş gerektirdiğini ve bu nedenle yeni neslin bu sanatı öğrenmeye pek yanaşmadığını belirtmişlerdir. Antep kilimlerinin son yıllarda üretimin azaldığını ve unutulma tehlikesi ile karşı karşıya kaldığına da dikkat çeken katılımcılar yerel halkın, yetkili kurum ve kuruluşların bu geleneksel el sanatına daha fazla sahip çıkması gerektiği görüşüne sahiptir.

Kentte her ne kadar geleneksel anlamda üretim azalsa da kilim dokuma sanatının Gaziantep için kıymetli el sanatları arasında yerini hala koruduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar, belirli ustaların, halk eğitim merkezindeki hocaların ve kursiyer öğrencilerin bu sanatı halen itina ile devam ettirdiğine değinmişlerdir. Çalışma kapsamında elde edilen bilgiler doğrultusunda yerel yönetimlerin kilim dokuma sanatının devamlılığının sağlanması ve korunması konusunda başrol oynadığı önemli bir bulgudur (Tablo 3).

Tablo 4. Katılımcıların Geleneksel Kilim Dokumacılığının Kültürel Miras Turizm Potansiyeli ve Katkısı Konusundaki Düşünceleri

Kilim Dokuma Ustaları	Gaziantep için geleneksel kilim dokumacılığının kültürel miras turizmi açısından potansiyelini değerlendiriniz.	Gaziantep'in genel turizm potansiyelinde geleneksel kilim dokumacılığının katkısı var mıdır? Varsa katkıları nelerdir?
1-A	<p>➤ Kilim dokuma sanatı Gaziantep'te köklü bir tarihe sahip meslekler arasında yer almaktadır. Gaziantep'te dünyaya ihracat yapan birçok halı fabrikasının temeli kilim dokuma sanatına dayanmaktadır. Kilim dokumacılığı kente sağladığı bu ekonomik katkının yanında kültür turizmi açısından da turistlerin dikkatini çeken önemli bir mirastır. Bu nedenle Gaziantep'i temsil eden bir sanat kolu haline gelmiştir.</p>	<p>➤ Tabi ki katkısı vardır. Gaziantep'e gelen turistlerin birçoğu hatıra kalsın diye birçok ürün satın alıyor. Antep kilimleri, dokuma tezgâhlarımızda ürettiğimiz yöresel dekoratif ürünler turistlerin oldukça dikkatini çekiyor. Bu sayede kente ekonomik anlamda bir kazanç sağlayabiliyoruz.</p>
2-B	<p>➤ Geleneksel kilim dokumacılığı Türk kültür anlayışını devam ettiren en önemli el sanatlarından birisidir. Bu nedenle diğer el sanatları da dâhil olmak üzere kültür turizmi açısından kente katkı sağlayan değerlerimiz arasında yer almaktadır. Aynı zamanda turistlerin oldukça dikkatini çekmektedir. Turistler genellikle kilimlerimizi ve diğer dekoratif ürünleri otantik ve dikkat çekici bulmaktadır.</p>	<p>➤ Elbette katkısı bulunmaktadır. Kentimize gelen birçok turist Antep kültürünü yansıtan geleneksel ürünleri satın alma arzusu ile dolaşmaktadır. Geleneksel olarak dokuduğumuz kilimlerimiz bu ürünlerin başında yer almaktadır. Bu durum kente hem ekonomik hem de tanıtım anlamında katkı sağlamaktadır.</p>
3-C	<p>➤ Gaziantep'te kültürel miras turizmi için dikkat çeken değerlerimizden birisidir. Yerli ve yabancı turistler gezileri sırasında hediyelik eşya olarak kilimlerimizi satın almaktadır. Bu durumda kente turizm anlamında katkı sağlıyor</p>	<p>➤ Tabi ki vardır. Eğitim seviyesi yüksek, kültürel bilince sahip turistlerimiz birçok ürün satın alıyor. Aynı zamanda satın aldıkları ürünler ile gittikleri yerlerde kültürümüzü ve kentimizi tanıtıyorlar.</p>

4-D	<p>➤ Kültürel miras turizmi faaliyetleri bakımından dikkat çeken yöresel sanatlarımızın başında yer almaktadır. Aynı zamanda Antep kültür anlayışını ve sosyal yaşamını aktaran önemli değerlerimizden birisidir.</p>	<p>➤ Kente gelen turistler satın aldıkları kilimler ile ekonomik anlamda katkı sağlamaktadır. Bunun yanında kentin kültürel değerlerinin tanıtımını sağlayan önemli bir mirastır.</p>
5-E	<p>➤ Geleneksel kilim dokumacılığı kültürel miras turizmine katkı sağlayan el sanatlarımızın başında yer almaktadır. Gaziantep için bir marka değer haline gelmiştir. Bu nedenle turistlerin oldukça dikkatini çekmektedir.</p>	<p>➤ Kesinlikle katkısı vardır. Hem ekonomik anlamda bir getiri sağlamakta hem de Gaziantep'in geleneksel yönünü ortaya koymaktadır.</p>
6-F	<p>➤ Kilim sanatımız kültür turizmi açısından turistlerin oldukça dikkatini çekmektedir. Turistler kilimlerimizi satın alarak yöresel değerlerimizi tüm dünyaya tanıtmaktadır.</p>	<p>➤ Tabi ki katkısı vardır. Bizleri ziyaret eden turistler kilimlerimizi satın alarak, fotoğraflarımızı çekerek gerek yurt içinde gerekse yurt dışında Antep kilimlerinin tanıtımını yapmaktadır.</p>
7-G	<p>➤ Gaziantep'te turizme katkı sağlayan değerlerimizin başında kilim dokuma sanatımız gelmektedir. Son yıllarda düşen üretim nedeniyle biraz geri planda kalsa da önemli kültür varlıklarımızdan birisidir. Taşıdığı kültürel ve maddi değerlerle oldukça kıymet görmektedir.</p>	<p>➤ Büyük bir payı olmasa da katkı sağlamaktadır. Özellikle bu sanata meraklı ve kültürel bilince sahip turistlerimiz tarafından oldukça dikkat çekmektedir ve önemli satışlar yapılmaktadır.</p>

Gaziantep için geleneksel kilim dokuma sanatının kültürel miras turizmi açısından potansiyelini değerlendiren katılımcılar, Gaziantep'te köklü bir geçmişe sahip mesleklerden biri olduğunu bu nedenle turizm konusunda Antep kültürünü yansıtabilecek önemli bir öge oluşturduğunu belirtmiştir. Antep kilimlerinin, turizm amaçlı olarak kente gelen turistlerin dikkatini çektiğini ve ilgi gösterdiklerini ifade eden zanaatkarlar kilim dokuma sanatının kültürel miras turizmi için önemli bir değer olduğunu vurgulamışlardır. Ayrıca doğru tanıtım ile turizm konusunda daha da ön plana çıkarılabileceği görüşüne sahiptir. Bunun yanında katılımcılar genel olarak Gaziantep'in turizm potansiyelinde geleneksel kilim dokumacılığının önemli katkılarının olduğunu ifade etmişlerdir. Turistlerin kilimleri ve dokuma tezgâhlarında ürettikleri dekoratif ürünleri satın aldıklarını belirten katılımcılar, kent için geleneksel dokuma sanatının kültür turizmi için ekonomik anlamda bir katma değer sağladığı görüşüne sahiptir (Fotoğraf 4). Kilim dokuma sanatının Gaziantep'in yerel ve uluslararası düzeyde tanıtımında önemli bir kültürel miras olduğu görülmektedir (Tablo 4).

Tablo 5. Katılımcıların Ekonomik ve Mesleki Anlamda Memnuniyet Durumları

Kilim Dokuma Ustaları	Ürettiklerinizi nereye gönderiyorsunuz? Yurt içi mi Yurt dışı mı?	Mesleğinizden memnuniyet durumunuz nedir?
1-A	<p>➤ Ürettiğimiz kilimleri tüccarlar aracılığıyla neredeyse Türkiye'nin her yerine gönderiyoruz. Aynı şekilde yurt dışını da önemli satışlarımız oluyor. Bunun yanında internet üzerinden de online siparişler alıyoruz. ABD, Japonya, Brezilya, İngiltere kilimlerimize ilgi gösteren ülkelerin başında gelmektedir.</p>	<p>➤ Eğer bir işi sevmezseniz ve gönül vermezseniz o işte başarılı olamazsınız. Bu yüzden bu sanatla uğraşmaktan ve vakit ayırmaktan memnuniyet duyuyorum. Ürünlerimize talep ve ilgi artınca bu durum bizi daha çok mutlu ediyor. Ayrıca bu mesleği hem unutturmamak adına hem de gelecek nesillere aktarmak amacıyla yürütmeye çalıştığımızda önemli bir gerçektir.</p>
2-B	<p>➤ Hem yurt dışına hem de yurt içine gönderiyoruz. Yabancı turistlerin kilimlerimize ve bu sanata ilgisinin daha fazla olduğunu söyleyebiliriz. Yerel halkımız kilimlerimize ve ürettiğimiz geleneksel ürünlere pek meraklı değil maalesef.</p>	<p>➤ Elbette memnunum, memnun olmasam hala bu sanatla uğraşmam. Fakat son yıllarda bu sanatla uğraşan usta sayısının azalması ve geleneksel yöntemlerle üretilen kilimlerimizin yerini fabrikasyon halılara bırakması bizi biraz endişelendiriyor.</p>
3-C	<p>➤ Genellikle yurt dışına gönderiyoruz. Ülkemizde belirli bir kesim dışında pek alımın olduğunu söyleyemeyiz. Ayrıca halk eğitim merkezlerimizde turizm amaçlı sergiliyoruz.</p>	<p>➤ Evet memnunum. Ürettiğimiz kilimlere olan ilgi arttıkça memnuniyet durumumuz daha da artıyor.</p>
4-D	<p>➤ Yurt içine satışlarımız oluyor fakat yurt dışından gelen talep her zaman daha fazla oluyor.</p>	<p>➤ Kilim sanatımıza ve kilimlerimize olan ilgi ve talep arttıkça daha memnun oluyoruz.</p>
5-E	<p>➤ Çoğunlukla yurt dışına gönderiyoruz. Ayrıca sanat merkezlerimizde yerli ve yabancı turistlerimiz için ürettiğimiz kilimleri ve diğer dekoratif ürünleri sergiliyoruz.</p>	<p>➤ Tabi ki memnunum. Belediye yetkilileri ve halk eğitim merkezlerimizin destekleri sayesinde daha da memnun oluyoruz. Çünkü yaptığımız işin karşılığını fazlasıyla alıyoruz.</p>
6-F	<p>➤ Ürettiğimiz kilimlerin çoğunu halk eğitim merkezlerimizde sergiliyoruz. Yurt dışına ve yurt içine de önemli satışlarımız oluyor.</p>	<p>➤ Bazen sıkıntılar yaşasak da yetkililer tarafından gördüğümüz destek ve turistler tarafından gördüğümüz ilgi bizi memnun ediyor.</p>
7-G	<p>➤ Ürettiğimiz kilimlere yurt dışından daha fazla talep oluyor. Yerli turistlerimiz daha çok sergilediğimiz ürünleri yerinde görmeyi tercih ediyor. Yurt dışından hediyelik eşya olarak talep daha fazladır.</p>	<p>➤ Elbette memnunum. Kilimlerimize gerek yurt dışından gerekse yurt içinden talep artarsa daha memnun oluyoruz ve daha gayretli çalışıyoruz. Çünkü bu durum bizi önemli derecede motive ve teşvik ediyor.</p>

Araştırma kapsamında elde edilen diğer bir bulgu ise Gaziantep'te üretilen kilimlerin çoğunun hediyelik eşya olarak yurt dışına gönderildiği ve yerel ölçekte kültürel miras turizmi için kent çarşısında, halk eğitim merkezlerinde sergilendiğidir (Fotoğraf 5 ve 6). Ayrıca kilimlerin ve dekoratif amaçlı olarak üretilen ürünlerin Antep kültürünün ulusal ve uluslararası alanda tanıtımında önemli bir kültürel miras olduğu vurgulanmıştır. Katılımcılar Antep kilimlerine yalnızca yurt dışından ve çevre illerden gelen turistler tarafından ilgi gösterildiğine, yerel halkın bu konuda geri planda kaldığına dikkat çekmişlerdir. Katılımcıların çoğunun sorulara verdikleri cevaplar doğrultusunda bu mesleği icra etmekten memnun olduğu ve ürettikleri geleneksel kilimlere olan talep ve ilgi arttığı sürece daha mutlu olacakları ve gayretle çalışacakları gözlemlenmiştir (Tablo 5).

Fotoğraf 5. ve 6. Gaziantep'te Kilim Dokuma Tezgâhlarında Üretilen Dekoratif Ürünler

Fotoğraf 7. Gaziantep Geleneksel Kilim Dokuma Sanatı ile Uğraşan Zanaatkârlar

Tablo 6. Katılımcıların Geleneksel Kilim Dokumacılığının Zorlukları, Sorunları ve Devamlılığının Sağlanması Konusundaki Düşünceleri

Kilim Dokuma Ustaları	İşin zorlukları, sorunları ve size göre çözüm önerileri nelerdir?	Kilim sanatının devamlılığının sağlanması konusunda gelecek için düşünceleriniz nelerdir?
1-A	<p>➤ Öncelikli olarak bir ustaya mesleği zor gelmez. Kilim dokuma sanatı teknik anlamda ince işçilik, sabır ve sebat gerektiren bir sanattır. Bu nedenle bu sanatı hemen öğrenmek mümkün değildir. Ayrıca yaş ilerledikçe sürekli ayakta durmak ve çalışmak göz ve vücut sağlığımızı da olumsuz etkilemektedir.</p>	<p>➤ Son yıllarda teşvikler sayesinde bu sanata gönül veren zanaatkâr sayısı artmaktadır. Bu durumun devamlılığının sağlanması için kilim dokuma sanatımız başta olmak üzere birçok geleneksel el sanatı okullarımızda kurs olarak açılmalıdır. Bu alanda ülke ve dünya çapında projeler yapılmalı, ücretsiz eğitimler verilmeli ve günlük hayatta tekrardan kullanıma sunulmalıdır.</p>
2-B	<p>➤ Elbette sorunlar vardır. Kilim sanatı emek isteyen bir el sanatıdır ve sürekli çaba harcamak gerekir. Bu nedenle ustalaşmak ve yeni ürünler ortaya koymak için uzun bir süre gerekmektedir.</p>	<p>➤ Bu mesleğin devamlılığının sağlanması ve unutulmaması için başta ülke çapında daha sonra ise dünya genelinde geleneksel el sanatlarımızın tanıtımları yapılmalı ve yeni neslin öğrenebilmesi için kurslar yaygınlaştırılmalıdır.</p>

3-C	<p>➤ Kilim sanatı ince işçilik ve zaman gerektiren bir meslektir. Bence en büyük zorluğu bu. Fakat yeterince vakit ayırıp emek harcadığınız zaman bu işte ustalaşabilirsiniz. Çözüm önerim ise halk eğitim merkezlerimizde, okullarımızda ve eğitim kurumlarımızda bu tür kurslar ve dersler açılmalıdır.</p>	<p>➤ Geleneksel el sanatlarımızın yapıldığı kursları çoğaltabiliriz. Yurt dışına giden devlet adamları tarafından tanıtımları yapılmalı ve teşvik edilmelidir.</p>
4-D	<p>➤ Kilim dokuma sanatı sabır ve emek ister. Bir kilimi dokumak günler hatta haftalar alabilir. Eğer bu mesleği öğrenmek istiyorsanız sabırlı ve özenli olmak zorundasınız.</p>	<p>➤ Başta kilim dokuma sanatı olmak üzere birçok el sanatının eğitiminin verildiği okullar, kurslar açılmalıdır. Gaziantep kilimlerinin yurt dışında ve ülke genelinde önemli kişiler tarafından tanıtımı yapılmalıdır. Ayrıca sosyal medya da reklam konusunda kullanılacak önemli bir faktördür.</p>
5-E	<p>➤ En büyük sorun son yıllarda artan seri üretim ve fabrikasyon ürünlerin yaygınlaşması nedeniyle geri planda kalmasıdır. Bu duruma engel olabilmek için başta biz daha sonra yetkili kurum ve kişiler Antep kilimlerine ve dokuma sanatına sahip çıkmalıyız.</p>	<p>➤ Doğru tanıtım ile bu işin gelecek nesillere aktarılacağını düşünüyorum. Ayrıca bu konuda eğitim veren kurslarımızın sayısının artırılması ve başta yerel halk olmak üzere devlet yetkilileri tarafında sahip çıkılması ve korunması gerekmektedir.</p>
6-F	<p>➤ Birçok geleneksel el sanatında olduğu gibi Gaziantep'te kilim dokuma sanatı da unutulma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Modern yaşam tarzının getirdiği alışkanlıklar bu tür geleneksel ürünlerimizin geri planda kalmasına neden olmuştur. Bu sorunla baş edebilmek için geleneksel el sanatlarımıza sahip çıkmalı, her yerde reklamını yapmalıyız.</p>	<p>➤ Bu konuda uzman kişiler tarafından tüm dünyada başta medya olmak üzere düzgün bir şekilde tanıtımı yapılmalıdır. Yeni neslin merakını uyandırmak adına okullarımızda sosyal amaçlı kurslar ve dersler açılmalıdır. Ancak bu şekilde atalarımızdan miras kalan geleneksel el sanatlarımızın devamlılığını sağlayabiliriz.</p>
7-G	<p>➤ Kilim dokuma sanatı son yıllarda unutulma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Maalesef bizler dışında bu faaliyeti yürüten pek kimse kalmadı. Bu duruma engel olabilmek için halk eğitim merkezlerimizin bu faaliyetleri daha da yaygınlaştırması gerekmektedir. Sergiler ve geziler ile insanlara tanıtılmalıdır.</p>	<p>➤ Bilinçli tanıtım yapılmalıdır. El sanatlarını içeren ve teşvik eden projeler yapılmalıdır. Şehrimizde kilim dokuma eğitimi veren kurslarımızın sayısı artırılmalı ve bu konuda marka olmuş ustalarımız korunmalıdır. Çünkü kilimlere ruhunu veren ve onları rengârenk motiflerle yaşatan değerler onlardır.</p>

Yapılan görüşmeler doğrultusunda Gaziantep'te kilim dokuma sanatının zorluklarına, sorunlarına değinen ve bu sıkıntılara çözüm önerilerinde bulunan katılımcılar, kilim dokuma sanatının en önemli sorununun son yıllarda fabrikasyon ürünlerine artan talep nedeniyle geri planda kalması olduğunu ifade etmişlerdir (Fotoğraf 7). Ayrıca yeni neslin bu sanata meraklı olmaması, kilim sanatının emek, sabır, sebat, zaman ve ince işçilik gerektiren bir meslek olmasının da bu durum üzerinde önemli bir etken olduğunu vurgulamışlardır. Zanaatkarların çoğu tüm bu olumsuzluklara çözüm önerisi olarak okullarda ve halk eğitim merkezlerinde geleneksel el sanatlarının mesleki eğitim olarak verildiği kursların yaygınlaştırılması konusunda hemfikirdir. Katılımcılar, kilim dokuma sanatı başta olmak üzere Gaziantep kültürüne özgü birçok el sanatının okullarda ders ve kurs olarak verilmesi gerektiğini öngörmektedir. Ayrıca Antep kilimlerinin unutulmaması ve bu sanatın devamlılığının sağlanması noktasında ülke genelinde ve Dünya çapında iyi bir reklam ile tanıtım konusuna vurgu yapılmıştır. Özellikle sosyal medyanın, tanınmış iş adamlarının, kamu kurum ve kuruluşların bu alanda etkin çalışmalar sürdürmeleri gerektiği üzerinde durulmuştur (Tablo 6).

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kültürel miras, kültür gruplarının yüzyıllar boyunca elde ettikleri birikim, deneyim, gelenek ve göreneklerinin somut ve soyut unsurlar ile devamlılığını sağlayan değerlerden oluşmaktadır. Kültürel miras varlıkları olarak kabul edilen değerlerin her biri ait olduğu toplumun geçmişte ve günümüzde yaşayan nesillerinin tarihleri, coğrafyaları, yaşanmışlıkları, edindikleri tecrübeleri, ekonomik faaliyetleri, ticari anlayışları ve özgün değerlerini yansıtan aktarıcılar olarak kabul edilir. Bu kapsamda somut olmayan kültürel miras varlıkları olarak kabul edilen öğelere erişim turistler için orijinal ve yerinde kazanılan bir etkileşimi doğurmaktadır. Özellikle somut olmayan kültürel miras unsurları arasında önemli bir yere sahip olan el sanatları geleneği günümüz kentlerinde yaşatılmaya çalışılan halk kültürünün önemli bir aktarıcısı olarak kabul edilmektedir. Ayrıca geleneksel el sanatları toplumlarda sosyo-ekonomik anlamda tekdüze hale gelmiş üretim ve tüketim olgusunun değişmesine ve yeni bir yön kazanmasına katkılar sağlamaktadır.

Anadolu'da Türk kültürünün sosyo-ekonomik yaşam tarzını ve anlayışını günümüzde yaşatmaya devam eden birçok geleneksel el sanatı bulunmaktadır. Bakırcılık, çinicilik, kilimcilik, telkâri işlemeciliği, yemenicilik, kuyumculuk, abacılık bu el sanatlarının başında yer almaktadır. Bu noktada Gaziantep özelinde el sanatları ve somut olmayan kültürel miras varlıkları bünyesinde bulunan geleneksel kilim dokuma sanatının ele alınması ve potansiyelinin vurgulanması önemli bir husustur. Geleneksel sanatlarından olan kilim dokumacılığı, Türklerin ana yurdu olan orta Asya'dan Anadolu'ya kadar yaygın olarak yürütülen ve Türk milletinin yaratıcılığını gösteren en nadide sanat kollarından birisidir.

Gaziantep, ilk medeniyetlerin ortaya çıktığı Mezopotamya ve Akdeniz bölgesinin geçiş noktasında bulunan ve ilk çağdan bu yana geçen süreçte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış tarihi bir kenttir. Bölgede yaşayan farklı uygarlıkların tarihsel süreç içerisinde binlerce yıldır sahip olduğu birikimleriyle oluşturdukları zengin kültürü, Gaziantep'i özel ve farklı kılan önemli unsurların başında gelmektedir. Bu özgün kültürü ve geleneksel değerleri yaşatan, ayakta tutan ve günümüze kadar ulaşmasını sağlayan birçok kültürel miras varlığı bulunmaktadır. Bu noktada geleneksel el sanatları, Antep kültürünün sosyo-ekonomik ve kültürel anlamda devamlılığını sağlayan kültürel miras varlıklarındandır. Gaziantep için geleneksel kilim dokumacılığı, sahip olduğu tarihsel geçmişi ile dokunduğu yörenin kültürel özelliklerini ve değerlerini yansıtan kıymetli kültürel miras varlıklarından birisi olarak kabul edilir. Bu bağlamda Gaziantep için önemli bir sanat kolu olan kilim dokuma sanatının mevcut durumunu ortaya koyabilmek, kültürel miras varlıkları ve kültür turizmi açısından potansiyelini vurgulayabilmek amacıyla geleneksel kilim dokuma sanatını Gaziantep'te halen büyük bir özveri ile devam ettiren zanaatkarların görüşleri alınmıştır.

Çalışma kapsamında yürütülen sözlü mülakatlar neticesinde kilim dokuma ustalarının demografik özelliklerine değinilmiş ve çalışma konusunu içeren sorular yöneltmiştir. Katılımcıların özellikle kadınların son zamanlarda bu alanda daha aktif oldukları tespit edilmiş, bu mesleği seçme nedenlerinin genellikle ekonomik kaygılar, kültürel faktörler ve bu mesleğe karşı duydukları merak olduğu, kilim dokuma sanatının babadan oğula sistemiyle ve halk eğitim merkezlerindeki kurslardan öğrendikleri belirlenmiştir. Yıllardır bu mesleği sürdüren ustaların dışında genç kuşağın kilim dokuma sanatına pek meraklı olmadığı ve bu sanatın eskisi kadar gündemde tutulmadığı, hatta kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya kaldığı tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında Gaziantep'te geleneksel kilim dokuma sanatının kent için bir marka değer oluşturduğu, Türk ve Antep kültürünü ve ekonomisini oluşturan temel el sanatlarından biri olduğu, yüzyıllardır yöre halkı için önemli bir geçim kaynağı temin ettiği ifade edilmiştir. Yapılan saha gözlemleri doğrultusunda Antep kilimlerinde yer alan motiflerin çoğunlukla doğal çevrede var olan figürleri ve kültürel değerleri simgelediği, kilimleri dokuyan ustaların sosyo-ekonomik yaşam tarzı ve estetik anlayışının da motifler üzerinde önemli bir belirleyici olduğu tespit edilmiştir. Gaziantep'te üretilen kilimlerin daha çok hediyelik eşya olarak yurt dışına gönderildiği ve Antep kültürünün ulusal ve uluslararası alanda tanıtımında önem taşıdığı, yerel halkın, Antep kilimlerinin pazarlanmasında ve kullanılmasında geri planda kaldığı, bu sanat kolunu devam ettiren zanaatkarların bu işten memnuniyet duyduğu, kilimlere olan talep ve ilgi arttığı sürece daha da mutlu olacakları ve gayretle çalıştıkları gözlemlenmiştir. Çalışma kapsamında gerek yapılan mülakatlar neticesinde, gerekse yetkili kurum ve kişilerden elde edilen bilgiler doğrultusunda kilim dokuma sanatının Antep ve Türk kültürünü yaşatan önemli bir miras olduğu, fakat modern yaşam tarzının bu değerleri arka plana attığı görülmektedir. Ayrıca halen belli bir kesimin bu sanat koluna hassasiyet ile sahip çıktığı ve sürdürülebilirliğinin sağlanması konusunda aktif rol oynadığı gözlemlenmiştir. Gaziantep Üniversitesi el sanatları bölümü elemanları ile yapılan istişarelerde ise Üniversite'nin bünyesinde yer alan el sanatları atölyelerinin kilim dokuma sanatı başta olmak üzere birçok el sanatının halen devam ettirilmesi ve mesleki anlamda eğitimlerinin verilmesinde önemli bir etken olduğu gözlemlenmiştir.

Gaziantep için kilim dokumacılığının önemli bir sanat kolu olduğu, kültür turizmi kapsamında yüksek bir potansiyel oluşturduğu, kültürel miras turizmi açısından önemli bir katma değer olduğu, doğru reklam ve teşvik ile ekonomik ve kültürel anlamda daha da verim alınabileceği ve özenle korunması gerektiği düşünülmektedir. Mesleki anlamda yeni neslin bu geleneksel gelir kollarını öğrenmeye teşvik edilmesi değer taşımaktadır. Bu nedenle Gaziantep'te halen varlığını sürdüren geleneksel el sanatlarının unutulmaması ve devamlılığının sağlanması konusuna önem verilmesi gerekmektedir. Kente bu sanat kollarının devamlılığının sağlanması turizm alanında da önemli potansiyel teşkil edecek, dolayısıyla yörede istihdama ve ekonomik girdilerin elde edilmesine sebebiyet verecektir. Bu konuda yerel yönetimlerin göstermiş oldukları faaliyetler Gaziantep'te el sanatlarının geleceği açısından önem taşımaktadır. Yetkili kurum ve kuruluşların dışında Gaziantep halkının başta kilim dokuma sanatı olmak üzere birçok kültürel miras varlığına sahip çıkması ve yeni nesli bu konuda desteklemesi gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Akın, A. (2018). El Sanatlarının Turizme Etkisi: Gaziantep Örneği. AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s. 241-248.

Aktürk, M. (2013). Gaziantep İlinde Yaşayan El Sanatları. Yüksek Lisans Tezi. Isparta: T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı. S. 53-68.

Alagöz, G.; Çalık, İ. & Güneş, E. (2018). Kültürel Miras Turizmi Açısından Erzincan Bakır İşleme Sanatının Mevcut Durumu ve Sürdürülebilirliği. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, s. 174-188.

- Albayrak, A. (2013). Alternatif Turizm. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Altıntaş, K. M. (2016). Kaybolmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatkârlarının Karşı Karşıya Bulunduğu Ticari Sorunların Analizi. *Bilgi Dergisi*, s. 157-160.
- Arslan, F.; Çağlar, İ.M. & Gürbıyık, C. (2017). Kültürel Miras Kapsamında Kaybolmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Meslekler: Turgutlu Örneği. *Studies Of The Ottoman Domain*, Cilt 7, Sayı 13, s. 212-214.
- Aziz, A. (2019). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bahçe, A. S. (2009). Kırsal Gelişimde Kültür (Mirası) Turizmi Modeli. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 1-4.
- Barışta, H. Ö. (2005). Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Halk Plastik Sanatları. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. s. 15-17.
- Bauman, Z. (1998). Sosyolojik Düşünmek (Çeviren; Abdullah Yılmaz). Ayrıntı Yayınları.
- Bayazit, M.; Ceylan, U. & Saylan, U. (2012). Geleneksel El Sanatlarının Bölge Turizmine Etkisi: Güneydoğu Anadolu Bölgesi. *Batman University International participated Science and Culture Symposium*, s. 899-900.
- Beeho, J. A. & Prentice, R. C. (1997). Conceptualizing the Experiences of Heritage Tourists: A Case Study of New Lanark World Heritage Village. *Tourism Management*, Cilt 18, Sayı 2, s. 75-87.
- Birinci, S. & Camcı, A. (2016). Korunması Gereken Geleneksel El Sanatları Bir Örnek: Sivas Bıçağı Üretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, s. 493-494.
- Cominelli, F. & Greffe, X. (2019). Kültürel Miras Yönetimi. Somut Olmayan Kültürel Miras: Yaratıcılık İçin Koruma (Çeviren; Özlem Demren). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Çelik, S. & Toprak, L. S. (2018). Şırnak Geleneksel El Sanatlarının Turistik Ürün Olarak Değerlendirilmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 687-688.
- Çınar, K. & Aydın, D. (16-18 Eylül, 2000). The sustainability of cultural heritage: Two sample houses in Konya, earthquake safe les-sons to be learned from traditional construction? On the Seismic Performance of Traditional Buildings International Conference, UNESCO, ICOMOS, s. 23-24.
- Dilmaç, O. (2013). Erzurum'da Kaybolmaya Başlayan Yöresel El Sanatları. *Akdeniz Sanat Dergisi*, s. 93-94.
- Emekli, G. (2006). Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, s. 51-59.
- Geertz, C. (2006). The Interpretation of Cultures. The Interpretation of Cultures. New York: Basic Books, s. 10-11.
- Gunn, C. A. (1993). *Tourism Planning*. New-Jersey: Taylor & Francis Publish.
- Hünerel, Z. S. & Er, B. (2012). Halk Kültürünün Tanıtılmasında El Sanatlarının Yeri ve Önemi. *Batman University International participated Science and Culture Symposium*, s. 179-190.
- İlgün, K. (2012). El Dokuması Kilimciliğin Günümüzdeki Faaliyet Durumu Üzerine Bir Araştırma: Hatay İli Örneği. *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, s. 131-137.
- Kafesoğlu, İ. (1998). Türk Milli Kültürü. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Kolaç, E. (2009). Somut Olmayan Kültürel Mirası Koruma, Bilinç ve Duyarlılık Oluşturmada Türkçe Eğitiminin Önemi. *Milli Folklor Dergisi*, s. 19-31.
- Korkmaz, E. (2016). Denizli İli Yaşayan El Sanatları. Yüksek Lisans Tezi. Isparta: T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Aanasanat Dalı. S. 1-3.
- Kozak, M. A. & Sadık, A. (2009). Özel İlgi Turizmi. Ankara: Detay Yayıncılık.

- Kuşçuoğlu, G. Ö. & Taş, M. (2017). Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi. Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Akademi Dergisi, s. 60-62.
- Macdonald, R. & Jolliffe, L. (2003). Cultural rural tourism: Evidence from Canada. *Annals of Tourism Research*, s. 308.
- McKercher, R. D. (2008). Tourism as a Catalyst for Crafts: Pros and Cons, *Tourism and Handicrafts, A Report on the International Conference on Tourism and Handicrafts, 13-15 May 2006*. Tehran: Tehran, Islamic Republic of Iran, World Tourism Organization, s. 17-20.
- Onuk, T. & Akpınarlı, H. F. (2005). Cumhuriyetten Günümüze El Sanatlarının Doğuşu, Gelişimi, Sosyal Kültürel Eğitim Ve Ekonomik, İlişkileri Bakımından Bugünkü Durumu Ve Geleceği. V. Türk Kültür Kongresi El Sanatları Bildirileri. Ankara: El Sanatları, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, syf. 27.
- Oyman, N. R. (2019). Bazı Anadolu Kilim Motiflerinin Sembolik Çözümlemesi. *ARIŞ Halı, Dokuma ve İşleme Sanatları Dergisi*, s. 4-7.
- Özcüre, G. & Yavuz, C. (2006). “El Sanatları Ürünlerinin Bulunduğu Yöreye Sosyo-Ekonomik Etkileri ve Katkıları (Ordu İli Örneği)”. *Bildiri. Çanakkale: Uluslararası Katılımlı Sanat Ekonomisi Sempozyumu*.
- Parekh, B. (2002). *Kültürü Anlamak. Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek*. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Richards, G. (2007). *Cultural Tourism Global and Local Perspectives*. New York: The Howard Hospitality.
- Ryan, C. (2002). Tourism and Cultural Proximity Examples from New Zealand. *Annals of Tourism Research*, s. 952-971.
- Söylemezoğlu, F. & H. Karakulah, H. K. (2020). Geçmişten Günümüze Gaziantep Aba Dokumacılığı. *Folklor Akademi Dergisi. Cilt:3, Sayı: 4, s. 173-189*.
- Tanrikulu, M. (2014). *Kültür. Coğrafya Ve Mekan, Mekan- Kültür-Tarih-Coğrafi İşaret*. Ankara: Edge Akademi Yayıncılık. S. 52-53.
- Thrift, N. (2009). Space, the Fundamental Stuff in Geography, In Clifford, N.J., S.L., Rice, S. and Valentine, G. (eds.), *Key Concepts in Geography, Second Edition*. London: Sage: Second Edition.
- TUIK (Türkiye İstatistik Kurumu), (2021). *Gaziantep İli Nüfus Bilgileri*.
- Tümertekin, E. & Özgüç, N. (2012). *Beşeri Coğrafya (İnsan, Kültür, Mekan)*. İstanbul: Çantay Kitapevi.
- Uğurlu, A. (2020). Türkiye’de Geleneksel El Dokumacılığı Eğitimi. *ARIŞ Halı Dokuma ve İşleme Sanatları Dergisi*, s. 24-26.
- Ulusoy, R. & Turan, N. (2016). Gaziantep Ekonomisinin Ortadoğu Açısından Önemi. *Akademik Bakış Dergisi*, s. 142-145.
- UNESCO, (2017). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi. <http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00009-TR-PDF.pdf> , Erişim Tarihi: 07.07.2021.
- URL-1, (2021). Gaziantep Büyükşehir Belediyesi. <https://www.gaziantep.bel.tr/tr> , Erişim Tarihi: 06.07.2021.
- URL-2, (2021). T.C. Gaziantep Valiliği. <http://www.gaziantep.gov.tr/> , Erişim Tarihi: 06.07.2021.
- Yılmaz, B. (2017). Pazırık“dan Günümüze Türk Halı Sanatı. *Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, s. 98-99.
- Waite, G. (2000). Consuming Heritage: Perceived Historical Authenticity. *Annals of Tourism Research*, s. 835-862.